

RIKSDAGENS
LAGUTSKOTT

Helsingfors
den 13 oktober 1994
Utlåtande nr 7

Till Statsutskottet

Med stöd av 18 a § 3 mom. arbetsordningen för riksdagen har utskottet beslutat avge utlåtande om budgetpropositionen för 1995 (RP 152), som remitterades till statsutskottet den 14 september 1994.

Med anledning av ärendet har utskottet hört finansrådet Simo Ojanen, äldre regeringssekreteraren Christer Lundström, överinspektören Kari Vanhala och planeringschefen Jouko Laitinen vid justitieministeriet, överingenjören Pekka Holopainen vid inrikesministeriet, ordföranden Mikko Metsänen och ombudsmannen Marjatta Prosi-Berggren vid Velkaneuvonta ry och verkställande direktören Leena Veikkola vid Takuu-Säätiö.

Lagutskottet har behandlat ärendet till den del det hänför sig till dess behörighetsområde och koncentrerat sig på huvudtitel 25 Justitieministeriets förvaltningsområde. Dessutom har utskottet begärt en utredning av inrikesministeriet om de ekonomiska faktorerna i samband med att en exaktare alkometer tas i bruk. Med stöd av detta anför utskottet vördsamt följande som sitt utlåtande.

Utskottet börjar med att påtala att utvärderingen av budgetpropositionen försvåras av att alla förklaringsavsnitt inte har lagts upp på samma sätt eller tillräckligt detaljerat och att resultatmålen på många punkter inte anges.

Justitieministeriet sörjer för verksamhetsbetingelserna och utveckling av verksamheten vid de judiciella myndigheterna inom sitt förvaltningsområde, lagstiftningen om grunderna för det statliga skicket och förrättande av allmänna val, bereder lagstiftningen inom sitt verksamhetsområde, utvecklar lagberedningen inom statsrådet och svarar för verkställigheten av straff.

I regel kan uppgifterna inom förvaltningsområdet inte skjutas på framtiden eller delegeras av myndigheterna, och det går inte heller att sänka nivån av spårhänsyn utan att medborgarnas rättssäkerhet äventyras. Utskottet anser det vara

ytterst viktigt att dessa uppgifter också under samhällsekoniskt kärva tider sköts på ett sätt som anstår en rättsstat.

De viktigaste lagberedningsprojekten inom justitieministeriets förvaltningsområde är att revidera statsförfattningen, utveckla förvaltningslagskipningen, fortsätta reformen av rättegångsförfarandet i under- och hovrätter, fortsätta totalrevideringen av strafflagen och genomföra en totalrevidering av konkurs- och utmätningslagstiftningen. Utskottet finner dessa projekt till alla delar befogade.

För att dessa högprioriterade lagstiftningsprojekt skall kunna genomföras måste de myndigheter och domstolar som tillämpar lagen tillförsäkras adekvata ekonomiska resurser. Den ovanligt djupa och långvariga krisen i samhällsekonomin har haft kännbara konsekvenser också för justitieministeriets förvaltningsområde. Resurserna bör dimensioneras med beaktande av att antalet ärenden vid domstolarna har ökat, att det har skett en svår anhopning av ärenden vid vissa domstolar och att behandlingstiderna har blivit ännu längre än förut.

Utskottet ser allvarligt på att det i budgetpropositionen för domstolarnas del ofta konstateras att de har stora svårigheter att klara av sina uppgifter men att detta inte återspeglas i de föreslagna anslagen eller en rationalisering av verksamheten. För vissa domstolar har justitieministeriet ställt en längre behandlingstid för ärenden som resultatmål. Exempelvis beräknas den genomsnittliga behandlingstiden vid försäkringsdomstolen bli förlängd från 8 till 10 månader.

Likåsä väntas antalet fall i högsta domstolen fortsättningsvis öka, men anslagen föreslås bli sänkta jämfört med nivån för i år. Propositionen är motstridig eftersom det samtidigt påpekas att högsta domstolens huvuduppgift är att garantera rättssäkerheten och att utveckla rättsordningen genom att meddela prejudikat som är så övertygande och fullständigt motiverade som möjligt och som leder till ett rättvist domslut. Målet är att

kunna offentliggöra lika många avgöranden som nu och att hålla en hög nivå på behandling och avgörande av besvär.

Resultatmålet för hov- och tingsrätterna är framför allt att avveckla anhopningen av ärenden. I budgetpropositionen föreslås ökade anslag för hovrätterna. Ökningen är i högsta grad nödvändig, för anhopningen av ärenden i hovrätterna är stor och gör att behandlingen skjuts fram från år till år. Propositionen räknar med att antalet ärenden i hovrätterna inte längre ökar. Meningen är att anhopningen av ärenden skall avvecklas under 1994—1996. Situationen vid hov- och tingsrätterna måste noggrant följas upp och åtgärder vidtas i tillräckligt god tid om inte den nuvarande situationen förbättras inom den närmaste framtiden.

Det föreslås att länsrätternas anslag skall ökas. Trots ökningen förutspås den genomsnittliga behandlingstiden för ärenden bli längre. År 1993 var den genomsnittliga behandlingstiden 9 månader och 1995 beräknas den vara 12 månader. Behandlingstiden är av väsentlig betydelse för medborgarnas rättssäkerhet. Riksdagen har uppmärksammat länsrätternas situation i sitt svar i samband med lagstiftningen om revidering av beskattningen. Den förutsatte att besluten skall fattas skyndsamt och att länsrätternas resurser vid behov skall stärkas.

De långa behandlingstiderna i länsrätterna har flera gånger uppmärksamats av de högsta myndigheterna som övervakar lagligheten, justitiekanslern i statsrådet samt riksdagens justitieombudsman och biträdande justitieombudsman. I en skrivelse till statsrådet 3.10.1994 ansåg riksdagens justitieombudsman den nuvarande situationen vid länsrätterna vara ohållbar med tanke på medborgarnas rättssäkerhet.

Till regeringens budgetproposition hänför sig en proposition med förslag till lag om ändring av mentalvårdslagen. Ändringen går ut på att beslut om att en åtalad oberoende av sin vilja skall tas in för vård skall underställas länsrätten. Detta innebär att cirka 700 ärenden som tidigare har behandlats vid rättsskyddscentralen för hälsovården överförs på länsrätterna. Allt som allt beräknas antalet ärenden som kommer till länsrätterna öka ytterligare bl.a. på grund av att rättsskyddet vid beskattning ses över.

Utskottet anser att den föreslagna höjningen av anslagen inte är tillräcklig för att det nuvarande läget märkbart skall kunna förbättras och länsrätterna klara av eventuella nya uppgifter. Utskottet understödjer en utredning om länsrät-

ternas ställning som besvärinstans och en omvärdering av antalet länsrätter. Utredningen nämns i budgetpropositionen och kan eventuellt bidra till att förbättra den rådande situationen.

Enligt budgetens allmänna motivering skall den regionala fördelningen av fängvårdsanstalter ses över, anstalterna saneras, verksamheten utvecklas och säkerheten förbättras. Utskottet understryker att det med det nuvarande antalet fångar inte går att skära ner anslagen mera utan risk för att fängvårdsväsendet inte klarar av att sköta och utveckla de uppgifter som det har ålagts.

I budgeten ingår anslag med vilka justitieministeriet stödjer kommuner i att ordna skuldrådgivning för privatpersoner. Rådgivningen har arrangerats på frivillig basis. Länsstyrelserna kan stödja verksamheten med initiativ och andra åtgärder för att se till att skuldrådgivning finns att tillgå inom länet. I praktiken har dessa medel dock inte visat sig vara speciellt effektiva. Vidare kan skuldsatta personer få betydande juridisk hjälp av de kommunala rättshjälpsbyråerna. Enligt en utredning som utskottet har fått är medborgarna, beroende på bostadsort, långt ifrån likställda vad gäller tillgången till skuldrådgivning. Väntetiderna till skuldrådgivarna varierar från några veckor till flera månader. Utskottets uppfattning är att tillgången till skuldrådgivning bör förbättras genom ett nära samarbete mellan olika parter och ett större ekonomiskt stöd än tidigare från staten. Utbildningen, lönen och arbetsvillkoren för dem som fungerar som skuldrådgivare bör ställas på en nivå som motsvarar deras krävande uppgifter.

Under justitieministeriets huvudtitel finns inga anslagstillägg med anledning av ett eventuellt medlemskap i Europeiska unionen. Om Finland blir medlem måste de som arbetar inom justitieministeriets förvaltningsområde utbildas och EU-domstolens betydelsefulla rättsfall i snabb ordning översättas till de inhemska språken.

När riksdagen godkände användningen av apparater för analys av utandningsluften för att konstatera rattfylleri förutsatte den att det nya systemet införs omsorgsfullt och målmedvetet så att

— de nya apparaterna uppfyller höga kvalitetskrav bl.a. i fråga om funktionssäkerheten och att deras funktion följs upp,

— polisen ges behöriga anvisningar om blåstesten och om när alkoholhalten måste konstateras genom blodprov,

— åklagarna och rättsväsendet är informerade om de nya stadgandena och

— att allmänheten genom massmedierna får adekvat information om de nya apparaterna och den nya mätmetoden.

Utskottet har begärt utredning i saken av inrikesministeriet och denna utredning har inte gett utskottet anledning att anmärka på det nya systemet.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Lax, vice ordföranden Halonen, medlemmarna Aittoniemi, Häkämies, Komi, Kortenie-

På grundval av det ovanstående anför lagutskottet vördsamt

att statsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande när det utarbetar sitt betänkande.

mi, Luhtanen, Polvi, Rossi, Savela, Seivästö (delvis) och Tykkyläinen samt suppleanten Koskinen.
